

XOSIYAT RUSTAMOVA SHE’RIYATIDA “VATAN”**MAVZUSINING TALQINI****Xushnazarova Sevinch****ANNOTASIYA**

Xosiuyat Rustamova ijodida Vatan mavzusini tarannum etilishi o‘ziga xos qofiyalarga asoslanadi. Shoira erkn vazinda tuyg‘ularini ifoda etar ekan tinchlik so‘ziga zid ma’noli so‘zlarni qo‘llash orqali shukronalikka chorlaydi. Ushbu maqolada Xosiuyat Rustamova ijodida Vatan mavzusini ifoda etilishi xususida ilmiy nazariy tahlillar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: She’riyat olami, adabiy janr, qofiya, she’r radifi, ijodkor olami.

Munaqqidlar fikricha: «XX asr o‘zbek she’riyati o‘zining sifat darajasiga ko‘ra jahonning istalgan ilg‘or she’riyati bilan yonma-yon tura oladi». Bas shunday ekan, o‘tgan asrning nomdor shoirlari bilan bo‘ylashish, ularning kenja vakili sifatida «XX asr antologiyasi»dan joy olish ne baxtki X. Rustamovaga ham nasib etdi. Bundan 12 yil muqaddam O‘zbekiston xalq shoiri Usmon Azim shoiraning «Najot» nomli kitobiga yozgan so‘zboshisida shunday jummalarni keltirgan: «Xosiuyat shubhasiz katta shoira. Didi va yuragi bor odam. So‘zlari nihoyatda rost, dardli va ajabtovur tarzda samimiy eng muhimi, mukammallikning cheksizligini anglagan va ijod ilohiy ish ekanligini tushungan ijodkor[1].

Uning o‘qish va uqishga jiddiy qarayotgani ham ko‘rinib turibdi. Men anchadan buyon bunday rost tuyg‘uli she’rlarni o‘qimagan edim. Yurakdagi og‘riqni qog‘ozga ko‘chirish hammaga ham nasib etavermaydi. Xosiuyat bu og‘ir ilhomli ishni udda qilgan U mavzu izlab ko‘chaga qaramagan. Yurak cheksiz mavzu ekanligini pokiza iqtidor bilan his etgan. She’r bir tomchi ko‘z yoshga aylangan yurakdan iborat ekanligini anglagan. Tuyg‘ulari tinch va juda chindir[2].

U mavzu izlab ko‘chaga qaramagan. Yurak cheksiz mavzu ekanligini pokiza iqtidor bilan his etgan. She‘r bir tomchi ko‘z yoshga aylangan yurakdan iborat ekanligini anglagan. Tuyg‘ulari tinch va juda chindir. Ularda ichki bir shiddat – shoirlik jo‘shib turibdi». Shoir haq, chindan ham yurakdagi og‘riqni qog‘ozga to‘kish va o‘zgaralar ifoda etolmaydigan yo‘sinda ohangli ifodalash Yaratganing oliy ne‘mati, saralargagina beriladigan oliy rutbadir. “Sheriyatda inson yuragining sir asrori aks etadi. Inson yuragining sirli tomoni shundaki, u dunyoni avvalboshdanoq zabt etilgan holda keladi. Shuning uchun non deb yig‘lamaydi u, obro‘ deb o‘kinmaydi. Yurakg‘oyibdan kelib ichimizga o‘rnashgan elchi. U alaloqibat o‘sha g‘oyibning irodasiga bo‘ysunadi. She‘riyat esa ichimizdagi elchilarning xos suhbatidir”[3].

Buyuk Olmon mutafakkiri Iogann Vol’fgang Gyote: «YAngi davrning eng betakror yozuvchilari biror yangi narsa yaratganlari uchun emas, balki hammaga ma‘lum gapni ulargacha hech qachon aytilmaganidek aytishga qodir bo‘lganliklari uchun betakrordirlar» degan fikrni bejizga aytmagan.

Shoirning tafakkur olami faqat o‘zi yashayotgan jamiyat va davr bilan cheklanib qolmasligi butun borliqni qamrab olishi va oddiy insonlar ilg‘amaydigan xodisalarni ilg‘ashi bilan o‘zgalarnikidan farq qiladi. Zero, badiiy asarning estetik mohiyati ijodkorning «yonib turgan dardi vositasida namoyon bo‘ladi. Boshqacharoq aytganda, avvalo mavzuning, qolaversa butun asarni shakl va mazmunning hissiy-axloqiy-falsafiy qudratini inson nafasi, muallifdagi ehtirosli g‘oyaviylik belgilab beradi[4].

Ijod jarayonining boshidan oxirigacha ishtirok etadigan ruhiy quvvat, bu – tasavvur. Ijodiy tasavvur, to‘g‘rirog‘i badiiy tasavvur qidiruvchan hissiyot, biror- bir hodisa yoki hodisalarning keskin aniqlika ega bo‘lmagan, lekin ayricha tovlanib, ijodkorni o‘ziga chaqirib turadigan ehtirosli, mavhum shakli. Tasavvurni ta‘riflashning, nima ekanini aniqlashning qiyinligi, uning o‘zi aql-idrokni inkor etgani holda, aqlga mos estetik ko‘rinish topadi, u, mo‘jizaviylik, xayoliylik va karomat unsurlarini o‘ziga mujassam etgani holda, aql idrokni shartlilik bilan ”aldaydi”.

Badiiy asarda shartlilik tarzida in'ikos etgan tasavvur mahsuli, u syujetli, badiiy qiyofami, majoziylikning turli ko'rinishlarimi, qanday bo'lmasin, sizni hayotiy reallik sifatida ishontira olmaydi, lekin uni badiiy reallik shaklida qabul qilasiz, undan hayratlanasiz , quvonasiz, qayg'urasiz, xullas, aqlga quloq solmay, unga ishonasiz. Shunday qilib, tasavvur orqali ijodkor sizni bo'lmagan narsaning bo'lganligiga yoki uning shunday bo'lishi kerakligiga ishontiradi.

Shu ma'noda Xosiyat Rustamova she'riyati ham bizlarni o'z xayoliy dunyosiga ishonarli tarzda etaklaydi. shoiraning she'rlari mavzu ko'lami keng. Uning Vatan haqidagi bitiklari ham shunchalar samimiy, ta'masiz, rost-ki unda shoirlik pozitsiyasidan ko'ra chin farzandlik muhabbati hamisha ustun turadi.

Ko'p hollarda Vatan mavzusidagi she'rlarda yurtning bog'u-rog'i, tog'u- darasi, buyuk o'tmishi va ulug' bobokalonlari va ularga sodiq bo'lish ahdi tasvirlanadi, ifodalanadi. Xosiyat Rustamova ijodida esa Vatan shu qadar muqaddas va ilohiyki, shoira uni bebaho tumor kabi yuragining qatida yashiradi.

Ijodiy erkinlik bo'lgan joydagina ijodkor o'zini namoyon eta oladi. Ming shukurkim xurlik nasimi elgan zaminda va zamonda yashayapmiz. Huquqiy – demokratik, inson erki va manfaatlari cheklanmagan jamiyat barpo etmoqdamiz.

Mustaqil diyorimizda yashashga, mustaqil ijod qilishga, o'z iste'dodini yuzaga chiqarishga imkoniyatlar etarli. Ammo, shoiraning g'ami faqat er usti g'ami emas, u juda pinhon g'amdir.

Taxlikali dunyomizda yurt farovonligi, millatlar hamjihatligini ko'rolmaydigan, er yuzida sodir bo'layotgan notinchliklardan manfaatdor bo'lgan insonlar topiladi.

Tan sog'ligi, yurt omonligi, ona erning chayqalmasdan turishi, notinch olamda Tinchlikning barqaror bo'lishi XXI-asrning global muammolaridan sanalmoqda. X. Rustamova «Osmondagi uy» nomli ilk to'plamida «Sizga gullar taqdim etolmasman, yo'q!» deb nompangan balladasida urush mavzusiga to'xtalgan.

Sir emaski hech qanday urush qurbonsiz bo'lmaydi. Uning asorati yillar, balki asrlar davomida insonlar taqdirida bitmas jarohat singari iz qoldiradi. quyidagi

hayotiy bitiklarda II - jahon urushining qaqshatqich zarbasi davrlar o‘tsada ta’sirchan nabira xayolida mash’um xotiralarning yangilaveradi. Sovuq qurolning sovuq qilmishi nechalar yostig‘ini quritdi. Bu ro‘yi zaminda eng muqaddas sanalgan insonni, inson u yoqda tursin, hatto kichkina qumursqani ham hayotiga zomin bo‘lishga Tangridan o‘zgani haqqi yo‘q: X. Rustamova ijodi va kitoblarining salmog‘i tadqiq etishga arziydi. Zero shoiraning badiiy hamda poetik tili tushunishga, tushuntirilishga molik, she`rlaridagi obrazlar beqiyos, besarhad...

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Rustamova Xosiyat. Osmondagi uy: She'rlar – Toshkent : Yozuvchi, 1997.
2. Rustamova, Xosiyat. Najot: She'rlar. - Toshkent.: «Ma'naviyat», 2003. – 120 bet.
3. Rustamova, Xosiyat. Rido: She'rlar. - Toshkent.: «Yangi asr avlodi», 2004.
4. Hatomav N. Sarimsaqov.B. Adabiyotshunoslik terminallarining ruscha- o'zbekcha izohli lug'at - Toshkent.: O'qtuvchisi. 1979.
5. D. Quronov, Z. Mamajonov, M. Sheralieva. Adabiyotshunoslik lug'ati. – Toshkent: Akademnashr. 2013. – 408 b.